

ERKIN A'ZAM DRAMATURGIYASIDA IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK ZIDDIYATLAR TALQINI ("FARROSH KAMPIRNING TUSHI" DRAMASI MISOLIDA)

Rahimberdiyeva Husnida Sharobiddin qizi

Nizomiy nomidagi O'zMPUning Filologiya fakulteti
O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 4 - bosqich talabasi
e-mail:husnidarahimberdiyeva8@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston xalq yozuvchisi Erkin A'zamning "Farrosh kampirning tushi" dramasi badiiy tahlil qilingan. Asardagi personajlar tizimi, "bekorchixona" metaforasi va inson ma'naviy qiyofasining emirilishi kabi masalalar ijtimoiy-psixologik nuqtayi nazardan yoritilgan. Shuningdek, dramaturgning o'ziga xos tili va kinoyaviy uslubi tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: Erkin A'zam, drama, ijtimoiy ziddiyat, Farrosh kampir, korrupsiya, ma'naviy tanazzul, metafora, absurd.

Аннотация: В статье проведён художественный анализ драмы народного писателя Узбекистана Эркина А'зама «Сон уборщицы». Освещены такие вопросы, как система персонажей произведения, метафора «бекорчихона» и разрушение духовного облика человека с социально-психологической точки зрения. Также исследованы своеобразный язык драматурга и его иронический стиль.

Ключевые слова: Эркин А'зам, драма, социальный конфликт, уборщица, коррупция, духовный упадок, метафора, абсурд

Annotation: The article presents a literary analysis of the drama "The Dream of the Cleaning Woman" by the People's Writer of Uzbekistan, Erkin A'zam. It examines issues such as the system of characters, the metaphor of "bekorchikhona," and the degradation of human spirituality from a socio-psychological perspective. The playwright's distinctive language and ironic style are also analyzed.

Keywords: Erkin A'zam, drama, social conflict, cleaning woman, corruption, spiritual decline, metaphor, absurd.

Kirish

O'zbek adabiyotining yirik namoyandaligidan biri Erkin A'zam o'zining nasriy asarlari kabi dramalari bilan ham milliy dramaturgiyamizda o'ziga xos maktab yaratdi. Uning asarlari zamirida hamisha jamiyatning og'riqli nuqtalari, inson xarakteridagi murakkab evrilishlar va ma'naviy qashshoqlikka qarshi isyon yotadi. Yozuvchining "Farrosh kampirning tushi" dramasi (2013) ham jamiyatdagi byurokratiya va amaldorlik illatlarini fosh etishga qaratilgan o'tkir ijtimoiy komediya namunasi.

1. "Bekorchixona" – Jamiyatning Kichraytirilgan Modeli

Dramaning sarlavhasi ostidagi "Boshiga kulfat tushgan bir bekorchixona hangomasi" degan izoh asarning g'oyaviy yo'nalishini belgilab beradi. Muallif

tasvirlagan idora shunchaki ish joyi emas, balki foydasiz harakatlar va soxta munosabatlar uyasidir.

Asardagi muhit absurd elementlari bilan boyitilgan. Masalan, idora eshiklaridagi “Ne rabotayet” (Ishlamaydi) yozuvlari va u yerdan tinmay kelib turgan suv ovozi tashqi tomondan dabdabali, ammo ichidan chirigan tizimni anglatadi. Filologiya fanlari doktori, professor U. Normatov ta’kidlaganidek: “Erkin A’zam badiiy olamida ashyolar, detallar shunchaki tasvir vositasi emas, balki qahramonlarning ichki dunyosini fosh etuvchi semantik belgilardir” [1].

2. Personajlar Tizimi va Ma’naviy Qiyofa

Asar qahramonlari – Rahbar Rahbarovich, Muovin buva, Gulibarno va boshqalar – har biri jamiyatdagi ma’lum bir qatlamning vakillaridir.

• **Rahbar Rahbarovich:** U amaldorlikni shaxsiy manfaat va “Akaxon”larga xizmat qilish deb tushunadigan toifa. Uning bloknotidagi “Birinchi navbatda shaxsiy masalalar, davlat ishlari esa o‘z-ovchi bo‘laveradi” degan tamoyili korrupsion tizimning yuzidir.

• **Farrosh kampir (Qumri):** Asardagi eng murakkab obraz. Uning ikki xil ismda (Qumri va Dilnavoz) yashashi ham bir ijtimoiy fojia. U kamtarona nafaqasini saqlab qolish uchun o‘zligidan voz kechishga majbur bo‘lgan xalq vakili. Uning “tushi” esa barcha ziddiyatlarning yechimi sifatida ko‘rinadi.

Adabiyotshunos Shuhrat Rizayev Erkin A’zam qahramonlari haqida shunday yozadi: **“Dramaturg o‘z personajlarini shunchaki fosh etmaydi, balki ularning xatti-harakatlari orqali jamiyatdagi umumiy turg‘unlik va ma’naviy parokandalikni ko‘rsatadi”** [2].

3. “Ko‘chish” Metaforasi va Psixologik Vahima

Drama voqealari markazida turgan “idoraning ko‘chishi” haqidagi xabar barcha qahramonlarning niqoblarini yechib yuboradi. Ko‘chish – bu o‘zgarish emas, balki amaldorlarning o‘z kursisi va manfaati uchun qay darajada pastga tushishi mumkinligini ko‘rsatuvchi sinovdir. Idora a’zolari yangi binodan joy talashishar ekan, ularni na xalq taqdiri va na idora manfaati qiziqtiradi.

Asar yakunida idoraning aslida hech qayerga ko‘chmasligi ma’lum bo‘lishi – bu ijtimoiy satira cho‘qqisidir. Bu bilan muallif tizimdagi tartibsizlik va asossiz vahimalar insonlarni qanchalik mantiqsiz holatga keltirib qo‘yishini ko‘rsatadi [3].

4. Badiiy Til va Kinoya

Erkin A’zam dramasi uchun xos bo‘lgan xususiyat – bu xalqona til bilan ziyolicha kinoyaning sintezidir. Muallif “didiyalar” orqali dialoglarning dinamikasini ta’minlaydi. Masalan, Rahbar Rahbarovichning “Akaxon” bilan suhbatlaridagi “ikki T” (til va telefon) qoidasi amaldorlarning naqadar qo‘rqoq va ehtiyotkor ekaniga ishoradir.

Xulosa

“Farrosh kampirning tushi” dramasi bugungi kun ijtimoiy hayoti uchun ham dolzarbdir. Erkin A’zam ushbu asari bilan byurokratiyani, amaldorlarning xalqdan uzoqlashishini va ma’naviy qashshoqlikni keskin tanqid ostiga oladi. Asar oxirida Farrosh kampirning yolg‘iz qolishi va hamma narsani tozalab chiqishi – bu jamiyatni ma’naviy poklashga bo‘lgan bir umidli chaqiriqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Erkin A'zam. Tanlangan asarlar. 3-jild: Dramalar.–Toshkent: Ma'naviyat, 2015. – B. 210.
2. Rizayev Sh. Zamonaviy o'zbek dramaturgiyasi: janr va xarakter–Toshkent: Fan, 2011. – B. 89.
3. Normatov U. Ijod sehri. – Toshkent: Sharq, 2007. – B.
4. Ziyouz.uz